

3 / 2000, 8.12.2000

Hyvää joulua ja onnellista uutta vuotta Metsähistorian Seuran jäsenille!

Kuluneena vuonna yksi jos toinenkin seuran jäsen on ollut mukana aktiivisessa metsähistorian harrastuksessa: muun muassa tärkeä tallennushankkeemme "Metsäammatit metsätalouden murroksessa" laitettiin kunnolla käyntiin, Tukholmassa juhlittiin 10-vuotiasta naapuriseuraamme ja Lappiin tehtiin "Samperin savotoiden" merkeissä onnistunut opintoretki. Näistä kaikista kerrotaan tässä Susikossa tarkemminkin.

Seuran hallitus on hyväksynyt ehdotuksen vuoden 2001 toimintasuunnitelmaksi. Suunnitelma käsitellään vuosikokouksessa huhtikuussa.

Vuonna 2001 jatketaan Metsäperinteen tallennusprojektia "Metsäammatit metsätalouden murroksessa" Metsämiesten Säätiöltä saatavan apurahan turvin. Vuosikokous pidetään Helsingissä 21. huhtikuuta ja samana päivänä pidetään seminaari koneellisen metsätalouden historiasta. Vuoden opintoretkeily tehdään 14.-15. syyskuuta Satakuntaan (ks. erillinen esittely ohessa). Jäsentiedote "Susikko" toimitetaan kolme kertaa. Hallitus esittää, että jäsenmaksu on edelleen 80 mk.

Metsähistorian Seura retkeilee Satakunnassa 14. - 15.9.2001

Metsähistorian Seuran ensi syyskesän retki on päätetty suunnata Satakuntaan, Porin ja Rauman ympäristöön. Tässä maakunnassahan on paljon muistoja taakse jääneistä vuosisadoista ja esisiemme elämästä. Mainittakoon vaikkapa maamme vanhin säilynyt puurakennus, Pyhän Henrikin saarnahuone Kokemäellä, Euran viikinkiaikaiset hautalöydöt sekä Lappi TI:n ja Kiukaisten pronssikautiset kivikiukaat ja lademat.

Maakuntaan liittyy myös runsaasti metsätaloudellista historiaa. Siellä ovat syntyneet ennen hyvin tunnetut, nykyään suurempien yksiköiden osina toimivat puunjalostusyhtiöt W. Rosenlew Oy ja Rauma-Repola Oy. Myös Metsäliiton syntyjuuret ovat lähellä Lounais-Suomessa.

Satakunnan rannikon satamista on jo vuosisatoja laivattu vieniin plankkuja, parruja, lehtereitä, tervaa ja astioita.

Kaikista näistä aineksista on tarkoitus rakentaa ensi syyskuun retkeilyohjelma. Ohjelmasta kerrotaan tarkemmin seuraavassa Susikossa kevättalvella, mutta merkitkää jo nyt ajankohta kalenteriin, olette silloin tervetulleita Satakuntaan!

Arvi A. Koivisto

Uusia jäseniä Seuran hallitus on tämän syksyn kokouksissaan hyväksynyt uusiksi jäseniksi seuraavat henkilöt: Antti-Erkki, Esko Timo, Haapaporras Olavi, Hekkanen Martti, Huuri Leena, Kalela-Brundin Maarit, Kalliola Timo, Kohonen Ulla, Lackman Matti, Lanko-Pekka, Laurila Pekka, Lehtonen Anne, Lindgren Ulla, Marjamäki Mauno, Meriläinen Jouko, Mäki-Petäys Esa, Nerg Jukka, Nuppola Markku, Nuppola Raili, Rasi Salla, Turtainen Pekka, Viitamies Janne ja Virtanen Eero. Seuran jäsenyydestä myönnettiin lisäksi ero Carina Jaatiselle ja Elias Purhoselle heidän omasta pyynnöstään. Tällä hetkellä seuran jäsenmäärä on 226, joista yhteisöjäseniä (kannattajajäseniä) on yhdeksän.

Vuosilustoa 98 – 99 edelleen saatavilla Kesäkuussa ilmestynyttä seuran ja Luston ensimmäistä yhteistä Vuosilusto-julkaisua on myyty lähinnä jäsenmaksujen yhteydessä seuran sihteerin kautta. Artikkelijulkaisua myydään edelleen **seuran jäsenille jäsenhintaan 40 mk (+postituskulut), mutta tilaukset pyydetään osoittamaan suoraan Lustolle, 58450 Punkaharju, fax (015) 345 1050, puh. (015) 345 1030, lusto@lusto.fi. Tilatessanne ilmoittakaa olevanne seuran jäseniä.**

Satojen metsäammattilaisten tarina jo tallessa Seuramme Metsäammattilaiset metsätalouden murroksessa –hanke on puolimatassa. Hankkeen puoli vuotta kestäneen esitutkimusvaiheen jälkeen pääsimme Metsämiesten säätiön apurahan turvin vuoden 2000 maaliskuussa kentälle ja olemme tehneet vuoden aikana noin 400 haastattelua. Työ on tehty pääosin viikon mittaisilla kenttätyömatkoilla, joilla on haastateltu keskimäärin 40 henkilöä. Haastattelupaikkakunnat sijoittuvat eri puolille Suomea. Tähän mennessä olemme tehneet 4-5 haastattelijan voimin haastatteluja lisälmen,

Jämsän, Kannuksen, Kemijärven, Kolarin, Lieksan, Porin, Savonlinnan ja Viitasaa-ren seuduilla. Haastatteluretket taukoavat jouluhelmikuun ajaksi, mutta tallennustyöt jatkuvat kahden tutkimusavustajan voimin; Sanna Lehtonen tekee haastatteluja Oulun seudulla ja Sani Koponen Helsingissä. Talvitaun aikana tutkimme kertynyttä haastatteluaineistoa ja tarkistamme seuraavan vuoden tavoitteita.

Metsäammattilaiset ovat ottaneet meidät vastaan hyvin. Ammattiliittojen kautta hankitut yhteyshenkilöt ja Metsähistorian Seuran jäsenten antamat vihjeet haastattavista ovat olleet suurena apuna työmme etenemiselle. Haastatteluihin ovat tallentuneet muistot metsätalouden ja sen töiden muuttumisesta vuosikymmenten varrelta, mutta myös kokemukset viimeaikaisista työhön liittyvistä muutoksista: tietokoneistumisesta, työttömyydestä, uudelleen kouluttautumisesta ja metsätalouden moniarvoistumisen vaikutuksista.

Hankkeemme on saanut etenkin maakunnissa julkisuutta tiedotusvälineiden kautta. Jatkamme tiedottamista ensi vuonnakin tuttuun tapaan myös Susikos-
sa. Katri Kaunisto ja Leena Paaskoski

Kertomus Lapin retkeilystä Seuran tämänvuotinen retkeily suuntautui 8. – 10.9. Samperin savotan maisemiin Savukosken erämaapitäjään. Pääkohteena oli "Nuortin konesavotan" paikka vedenjakajan alueella.

Perjantaina syyskuun 8. päivänä retkeläiset koottiin Rovaniemeltä linja-autoon ja suunta oli kohti Luostotunturia. Automatkan aikana ylimetsänhoitaja Erkki Snellman kertoi savottojen ajasta Lapissa ja metsäpäällikkö Hugo Rikhard Sandbergista, joka oli Nuortin konesavotan aloittaja. Puutavaran kysynnän vilkastuessa ja sahateollisuuden alkaessa Kemijokisuulla hakkuut siirtyivät joen alajuoksulta pohjoista kohti. Vuosisadan vaihteessa hakattiin mittavat Isokylän ja Suolijärven lohkot Kemijärven ympäristössä. Sittemmin hakkuut siirtyivät aivan Kemi-joen latvoille. "Leivän isäksi" kutsuttu Sandberg siirtyi Kemi-yhtiön metsäpäällikköksi 1893. Hän oli syntynyt 1849 Kankaanpään pitäjän kirkkoherran poikana ja valmistui metsänhoitajaksi 1876. Hän oli innokas erämies, ja tämä piirre lienee ratkaisevasti vaikuttanut päätökseen muuttaa Lappiin. Ensimmäisen päämajansa hän perusti Kemijärvelle voidakseen sieltä käsin paremmin valvoa yhtiön suuria metsätyömaita. Myöhemmin yhtiön pääpaikka siirtyi Konttisen törmälle Rovaniemelle. Voimakkaan persoonallisuutensa, lahjakkaan hallitsijaluonteensa ja asiantuntemuksensa vuoksi hän sai myös nimen "Lapin kuningas". Monien vastoin käymisten jälkeen ensimmäinen kuorma Nuortin konesavotasta ajettiin Maaselän välilanssista Lattunan lanssiin 21.2.1913, kertoi Erkki Snellman.

Torvisen kylän kohdalla astui autoon metsänhoitaja Olavi Haapaporras Sodankylästä. Hän kertoi automatkan aikana metsätalouden muutoksista sotien jälkeen Sodankylässä. Hän totesi lähestyessämme Luostotunturia, että alueen hakkuut aloitettiin 1957. Samalla perustettiin tunturin ympärille luonnonhoitometsä, joka oli alueen matkailullista käyttöä ajatellen "kultakaivos". Onhan alueella tällä hetkellä useita tuhansia vuodepaikkoja, useita hotelleja ja palvelupisteitä. Kehitykseen vaikutti voimakkaasti silloisen aluemetsänhoitaja Aimo Lifländerin näkemys alueen mahdollisuuksista.

Ravintola Kerttulissa nautitun maukkaan lohikeiton jälkeen matka jatkui kohti Savukoskea. Lähestyessämme majapaikkaamme Sandbergin Savottaa FT h.c. Samuli Onnela kertoi värikkäällä tavalla Savukosken kuuluisasta asukkaasta "Sau-herrasta", joka vaikutti vuosisadan alussa hyvin voimakkaasti kylän elämään. Hän oli myöskin vangittuna maanpetoksesta, kun hänen epäiltiin auttaneen sotavankeja pakoon rajan takaa. Tästä asiasta kertoi myöhemmin dosentti Matti Lackmankin omassa esityksessään.

Majoittumisen jälkeen alkoi Savukoski-symposium Metsähallituksen opastuskeskuksessa. Symposiumin puheenjohtajana oli dosentti Hanna Snellman, joka kertoi omassa esityksessään kulkumiehistä Savukoskella. Tilaisuuden avasi kunnanvaltuuston puheenjohtaja Veli Kalliskota. Hän totesi metsän olevan edelleen Savukosken tärkein toimeentulon lähde, vaikka oman kunnan yrittäjiä ja hakkaajia Savukosken metsissä on vain kolmannes. Kalliskota kertoi myös, että metsien loppumisesta on puhuttu talvisodasta lähtien, mutta nuoret uudistuneet metsät ovat kovassa kasvuvauhdissa. Hän toivoi suojelupäätösten jo riittävän, sillä kunnan alueesta on kolmasosa suojeltu.

Samuli Onnela kertoi symposiumissa saamelaisista ja suomalaisista elämänmuodoista 1600-1700-luvuilla. Metsä-Lapissa oli poroja hyvin vähän 1600-luvulla, sillä poronhoito alkoi vasta 1700-luvun lopulla laajentua karjanhoidon myötä. Metsä-Lapin lappalaisten elinkeinot liittyivät voimakkaasti pyyntikulttuuriin ja peuraan, kun tuntureilla ja Länsi-Lapissa poro oli tärkeä eläin ja elanto perustui paimentolaisuuteen. Onnela totesi, että Keminkylän eli nykyisen Savukosken kunnan alueella asui 1600-1700-lukujen taitteessa 50-70 henkeä vajaassa kymmenessä kotakunnassa ja heillä oli yhteensä vain muutama poro. Filosofian maisteri Katri Kaunisto kertoi parhaillaan

meneillään olevasta metsäperinteen tal-
lentamishankkeesta.

Ennen iltatilaisuutta oltiin Makkosen mat-
kassa jokitörmällä, jossa tukkilaismestari
Juha Julkunen yhdessä Jyri Makkosen ja
Terho Turusen kanssa esittivät tukkilais-
taitoja. Samperin Savotan iltaruoka oli
perinteinen poronkäritys tykötarpeineen.
Ruokailun jälkeen paikallinen ohjelma-
ryhmä "Rösölänperän Ruppanat" esitti
katkelman näytelmästä "Varsitien var-
relta".

Lauantaina syyskuun 9. päivänä matka
jatkuu kohti konesavotan pääpaikkaa
Tulppiota. Välillä tutustuttiin Reutuvaaran
entisöityyn kämppään, joka sijaitsee lä-
hellä Sotatunturia. Kämpällä nautittiin voi-
leipäkahvit ja kuultiin metsänhoitaja Arvi
A. Koiviston savotalauluja. Sand-bergin
vetureista toinen oli nähtävillä jokivarres-
sa, missä ne ovat aikoinaan työskennel-
leet. Toinen on Lapin metsämuseossa
Rovaniemellä. "Tulppion tiskossa" nautit-
tiin lämmikettä ja kuunneltiin retkeilyn
osanottajien esittämää hanurimusiikkia.
Automatkan aikana kuultiin myös Tapio
Korpelan ja Lauri Vaaran välistä keskus-
telua metsien uudistamisesta ja uudista-

mistavoista. Lisukkeensa keskusteluun
antoivat myös yhtiöiden edustajat ja Veli
Kalliskota.

Sunnuntaina 10. syyskuuta jatkettiin kohti
Rovaniemeä, jossa odottivat retkeilyn
viimeiset kohteet Lapin metsämuseo ja
Arktikum. Mutta aamuyön tunteina retki-
reittiin olikin tullut muutos, sillä Samuli
Onnela oli soittanut veljelleen Siurun-
maahan, että aamupäivällä tulee 50 hen-
keä kahville Onnelan taloon, alahan keit-
tää kahvia ja hankkia voileipiä ja pullaa!
Kahvitilaisuuden aikana kuultiin kertomus
talousneuvos Paavo Onnelan tilan metsi-
en hoidosta.

Ennen Rovaniemelle tuloa metsätalous-
insinööri Tapani Oinas kertoi Lapin met-
sämuseon perustamiseen liittyneistä tar-
peista 1960-luvulla ja museon nykyvai-
heesta. Puolen päivän jälkeen tutustuttiin
museoalueeseen ja nautittiin kenttä-
lounas, hernevelli ja pannari, kuten savo-
toilla oli tapana. Museokäynnin jälkeen
siirryttiin Lapin maakuntamuseoon ja Ark-
tikumiin.

Retkeily päättyi yhteiseen päivälliseen.
Päivällisen aikana Arvi A. Koivisto toivotti
seuran jäsenet tervetulleiksi ensi vuonna
Satakuntaan.

Erkki Rännäli

**Seuran sihteeriltä on saatavissa lai-
naksi ja kopioitavaksi SuperVHS-
videonauha Samperin savotat –
retkeilystä. Nauhan on kuvannut Ta-
pani Tasanen.**

Pohjoismaista yhteydenpitoa
Pohjoismaista Tanskassa, Ruotsissa ja
Suomessa on metsähistorialliset seurat.
Seurojen toimintatavoitteet ovat hyvin
samanlaiset - edistää alan harrastusta,
tutkimusta ja tiedonvälitystä, mutta toimin-
tamuodot ja erityisesti toiminnan laajuus
poikkeavat jonkin verran toisistaan.

Tanskan Skovhistorisk Selskab on perustettu jo vuonna 1953 ja on seuroista ylivoimaisesti vanhin. Seura järjestää vuosittain kaksi opintomatkaa, tukee alan julkaisutoimintaa ja edistää tutkimusta. Seura toimii kiinteässä yhteistyössä Tanskan Metsästys- ja Metsämuseon kanssa samoin kuin meidän seuramme Luston kanssa. Tanskan Metsähistorian Seurassa on jäseniä noin 450. Jäsenmaksu on 135 Dkr, opiskelijat 100 Dkr.

Yhteystiedot: Skovhistorisk Selskab, c/o Dansk Jagt- og Skovbruksmuseum, Folehavevej 15-17, DK-2900 Horsholm, tel. +45 86 0572, fax +45 76 2002, email: jagtskov@jagtskov.dk.

Ruotsin Skogshistoriska Sällskapet perustettiin alkuvuodesta 1990 eli vajaat viisi vuotta ennen meidän Metsähistorian Seuraamme. Seura järjestää vuosittain 4-5 opintomatkaa eri puolilla maata sekä ajoittain esitelmätilaisuuksia. Jäsenlehti Skogshistoriska Tidender ilmestyy kolme kertaa vuodessa ja aikakauskirja Skogshistorisk Tidskrift kerran vuodessa. Seura jakaa myös vuosittain pari noin 3.000 Skr:n apurahaa alan harrastelijatutkijoille. Ruotsin Metsähistorian Seurassa on jäseniä jo yli tuhat. Jäsenmaksu on 175 Skr, opiskelijat 50 Skr.

Yhteystiedot: Skogshistoriska Sällskapet, sekreterare Sven Sjunnesson, PI 1039 B, S-280 60 Broby, tel. +46 44 40585, fax +46 44 40587 email: sven.sjunnesson@telia.com, kotisivut: www.skogshistoria.nu.

Norjassa ei ole metsähistorian seuraa, mutta *Norsk Skogbruksmuseum* (Norjan Metsämuseo) toimii osin naapurimaiden seurojen tapaan. Se mm. tekee metsähistorian tutkimusta ja julkaisee alan kirjallisuutta sekä järjestää ajoittain metsähistoriaa koskevia esitelmätilaisuuksia. Museo toimii myös norjalaisena linkkinä metsähistorian seurojen pohjoismaisessa yhteistyössä.

Yhteystiedot: Norsk Skogbruksmuseum, Postboks 117, N-2401 ELVERUM, tel. +47 62 410299, fax +47 62 413015, email: norsk.skogbruksmuseum@skogbruk.museum.no, kotisivut: www.skogbruk.museum.no.

Islannissa ei myöskään ole metsähistorian seuraa, mutta alan harrastusta toki on ja metsämuseon perustamisestakin osana jotakin muuta museota on puhuttu. Linkkinä alan pohjoismaisessa yhteistyössä on toiminut *Skograektarfelag Islands* (Islannin Metsäyhdistys).

Yhteystiedot: Ranargata 18, REYKJAVIK, Island, tel. +354 551 8150, fax +354 562 7131.

Metsähistorian seurojen pohjoismainen juhlaseminaari Tukholmassa helmikuussa 2000. Suomesta seminaariin osallistui 12 henkeä.

Metsähistorian seurojen pohjoismainen yhteistyö käynnistyi varsinaisesti pari vuotta sitten paljolti oman Metsähistorian Seuramme aloitteesta. Puheenjohtajat ja sihteeriit ovat sittemmin pitäneet kaksi yhteiskokousta ja päättäneet tästeden tavata vuosittain. Viimeksi kokous pidettiin helmikuussa 2000 Ruotsin Metsähistorian seuran 10-vuotisjuhlan ja yhteispohjoismaisen juhlaseminaarin yhteydessä helmikuussa 2000 Tukholmassa. Kokous- ja juhlapaikkana oli Kuninkaallinen Metsä- ja Maatalousakatemia (KSLA).

Puheenjohtajien ja sihteerien vuoden 2001 tapaaminen on kesäkuussa Norjassa, ja se liittyy osin Norjan Metsämuseon uuden perusnäyttelyn valmistumiseen. Suomen tehtävänä on järjestää vuonna 2002 yhteispohjoismainen opintomatka Viroon. Vuonna 2003 tapaaminen on Tanskassa sikäläisen metsähistorian seuran täyttäessä 50 vuotta.

Pohjoismaisen metsähistorian tutkijoiden verkoston perustava kokous, johon Suomesta osallistui seitsemän alan tutkijaa.

Tukholman juhlaseminaarin yhteydessä perustettiin Pohjoismaiden metsähistorian tutkijoiden verkosto, *Nordic Forest History Network*; kotisivut:

www.skogshistoria.nu/network. Verkosto pitää myös seuraavan kokouksensa ensi kesäkuussa Norjassa.

Markku Rauhalhti

Lyckselen Metsämuseo Pienessä Lyckselen kaupungissa, Uumajajoen ja Norjantien E12 kupeessa, 130 km

päässä Uumajasta sijaitsee monimuotoinen Metsä- ja metsäkonemuseo.

Museo on rakennettu Lyckselen vanhalle markkinapaikalle, joka perustettiin 1600-luvun alussa, kun Lapinmaan kaupan käyntiä Ruotsin valtakunnassa uudistettiin. Kokonainen sarja uusia kirkkoja ja markkinapaikkoja (mm. Enontekiö) sai tällöin alkunsa Lapissa. Museoalueella on Metsämuseon lisäksi myös suuri ulkoilmamuseo kirkkoineen sekä muinaismuisto- ja aarnimetsäalueet.

Metsämuseon pysyvät näyttelyt ”Jätjän kausi” ja ”Konekausi” ovat vuosilta 1984 ja 1994 ja sijaitsevat kumpikin omassa rakennuksessaan. Jätjän kausi kuvailee metsätalouden, metsätyömiehen, työvälineiden sekä uiton historiaa silloin, kun sitä tehtiin käsipelissä ja yksittäisin hevosvoimin. Uumajajoki oli aikoinaan suuri uittoväylä ja Lyckselessä oli toistakymmentä eri metsäyhtiön konttoria.

Metsäkonemuseota on täydennetty useaan otteeseen, viimeksi nyt marraskuussa kolmella 1970-80-luvun koneella. Näyttelyn 14 metsäkonetta, museoitu kyläpaja ja liikuteltava koneverstaas / taukotupa täyttävät museohallin viimeistä nurkkaansa myöten ja seuraavia hankkeita varten on museota laajennettava. Koneista suurin on Kockumin 25-tonninen prosessori (1974), vanhin Oliver Cletrac telatraktori (1950) ja ensimmäinen ruotsalaisvalmisteinen kone Bamse (1956). Historiallisesti kiinnostava on Seattlen maailmannäyttelystä 1960 ostettu Garrett-

juontokone, jota sittemmin valmistettiin Ruotsissa lisenssillä. Kokeilumielisillä lapsilla ja aikuisilla on mahdollisuus testata lastauskykyjään Timberjackin kuormaimen ohjaimissa.

Perusnäyttelyjen lisäksi museossa on jatkuvasti meneillään joku tilapäinen tai kiertävä näyttely. Tämän kesän näyttelyn kohteena oli hirvi ja rakenteilla on tuohikulttuurin esittely. Muun museotoiminnan lisäksi Metsämuseossa tehdään myös vuosilustoajoituksia ja dendrokronologista tutkimustyötä.

Kouluille ja päiväkodeille sekä kaiken-
tasoisille ryhmille museolla on tilauksesta tarjolla monenlaista ohjelmaa. Yleisölle museo on avoinna joka päivä, kesäisin 10-18, muina vuodenaikoina 12-16 ja sopimuksesta muulloinkin.

Maarit Kalela-Brundin,
metsämuseon johtaja

Pohjoismaista metsähistorian tutkimusta Pohjoismaisilta kansatieteen ja historian tutkijoilta on ilmestynyt metsähistoriallinen artikkelikokoelma "Skogsliv. Kulturelle processer i nordiske skogsbygder" (red. Ingar Kaldal & Bo Fritzbogger & Ella Johansson & Hanna Snellman. Historiska Media, Lund 2000). Kirjan kirjoittajat ovat työskennelleet samassa norjalaisen Ingar Kaldalin johtamassa tutkimusprojektissa vuosina 1995 - 1999. Suomesta mukana ovat Suojärveä Suomen Klondykenä artikkelissaan käsittelevä Tapio Hämynen Joensuun yliopistosta, Lapin porotaloudesta kirjoittava Helena Ruotsala Turun yliopistosta, Metsähallituksen ja talonpoikaisväestön suhteista kirjoittava Anne Ruuttula-Vasari Oulun yliopistosta ja Kemijoen uittoa artikkelissaan käsittelevä Hanna Snellman Helsingin yliopistosta.

Tilaukset fax (+46) 46 -189685 tai sähköposti bestall@pophist.se.

Tervanvalmistusta Pohjanmaalla ennen ja nyt Kesäkuussa 1747 tarkastettiin Turun Akatemiassa pohjalaisen ylioppilaan Eric Juveliuksen latinankielinen graduaaliväitöskirja, joka käsitteli tervanpolttoa opiskelijan kotimaakunnassa Pohjanmaalla. Vähän myöhemmin Juvelius laajensi opinnäytettään ja toimitti sen painoon ruotsinkielisenä.

Todellisena patrioottina Juvelius aloittaa esityksensä kertomalla, miten moninaista hyötyä metsät Pohjanmaalle tuottavat. Tuskin vaihtaisimme kautta vuoden viheriitsemiä havupuitamme ulkomaiden loistaviin kasveihin, viiniköynnöksiin ja hedelmiin, hän huudahtaa. Ja koska tervan valmistus ja vienti ovat juuri Pohjanmaalle ominaisia, on Juveliuksen mielestä syytä kuvailla tätä taitoa muillekin.

Oppineisuutta osoittaakseen Juvelius kertoo aluksi, mitä vanhan ajan viisaat ovat kirjoittaneet tervasta ja sen valmistuksesta. Käy ilmi, että jo muinaiset makedonialaiset polttivat tervaa samalla tavoin kuin suomalaiset, mutta arveluiden varaan jää, oliko se piki, millä Nooa aikanaan tervasi arkkin-
sa, meikäläisen tervan kaltaista ainetta vai suoraan puista valutettua pihkaa. Tervaspuiden koloaminen käy Juveliuksen kertomuksessa hämmästyttävän samaan tapaan kuin vielä nykyäänkin, milloin tervaa haudoissa poltetaan. Keväällä, yläkuun aikaan, kun taivas on kirkas ja etelätuuli puhalttaa, käyvät talonpojat pantaveitsin aseistettuina kolomaan mäntyjä jättäen vain kapean kuorikaistan rungon pohjoispuolelle. Kolmen vuoden kuluttua puut pilkataan ja kesäkuun puolimaissa ryhdytään rakentamaan hautaa. Kun haudan pohja on tiivistetty, asetetaan sisältä ontto tervakynä paikalleen, suojataan se ja pystytetään napapuu keskipisteen merkiksi ja mitaksi, jonka avulla polttamisen edistymistä seurataan. Vanhat ja kokeneet tervanpolttajat latovat tervaspuut vaakasuoraan kallistaen niitä haudan keskipistettä kohden "vähän samaan tapaan kuin kalat pannaan vadille pyrstöt yhteen", kuvailee Juvelius haudan rakentamista.

Kun hauta on valmiiksi ladottu, se peitetään turpeilla ja sytytetään maan rajasta. Tervanpolttajien lepoaika jäävät lyhyiksi, sillä hauta vaatii jatkuvaa seurantaa: "Pitääkseen tulen aisoissa he käyttävät lisäksi pitkiä salkoja joiden toisessa päässä on poikkipuu, jolla he painelevat multaa ja tiivistävät avautuneet paikat. Usein he hyppäävät haudan päälle ylen uhkarohkeasti ja tallovat multaa jaloillaan". Kun tervaa alkaa muutaman vuorokauden kuluttua valua kynää pitkin halssin puolelle, sitä ei sovi kutsua sen oikealla nimellä, vaan sanotaan aina "tavaraksi". Tapa on sama kuin mitä hylkeenampujat ja metsästäjät käyttävät; väitetään saaliin, tässä tapauksessa tervan niin haluavan. Esivallan käskystä pitää jokaisessa tynnyrissä olla neljä vannetta kummassakin päässä. Jokainen tynnyri mitataan vedellä, jotta varmistetaan niiden oikeasta tilavuudesta. Kaikki 48 kannun vetoiset tynnyrit saavat kruunun leiman, mittaaajan nimen ja tervanpolttajän puumerkin. Erikseen määrätty "tervaräkärit" eli runsimiehet tarkastavat sitten satamassa tuotteen laadun ennen sen laivaamista ulkomaille.

Selostettuaan näin tervanpolton tekniikkaa Juvelius käy käsiksi tervakaupan taloudelliseen kannattavuuteen. Mielenkiintoisia ovat hänen esittämänsä työennätykset sekä laskelmat siitä, kuinka paljon pohjalaisille talonpojille jää vaivan palkkaa raadannasta. Pelko metsien loppumisesta varjostaa myös Juveliuksen kertomusta. Rajoitukset, joiden mukaan yhtä manttaalia kohden saa polttaa vain 12 tynnyriä tervaa ja pikeä, ovat sen vuoksi vain ensiaskeleita hyvän metsänhoidon suuntaan, Juvelius arvelee.

Juveliuksen graduaalitutkielma on ymmärrettävästi ollut jo kauan aikaa bibliofiilinen harvinaisuus, jonka vain harva metsähistorian harrastaja on voinut hankkia hyllyynsä. Vuonna 1986 teos kuitenkin käännettiin suomeksi ja somerolainen Oy Amanita Productions Ltd julkaisi sen. Kääntäjä Meri Utrio on tehnyt hyvää ja tarkkaa työtä; vain

muutama metsä- ja puutalouden erikoistermi on tuottanut ilmiselviä vaikeuksia. Juveliuksen teokseen sisältyviä monia alaviittauksia ei kuitenkaan ole käännetty, vaikka niistä käy ilmi mielenkiintoisia seikoja: perimätiedon mukaan Kihavaikon-niminen mies olisi polttanut ensimmäisenä tervaa Pohjanmaalla juurista ja kanoista ja Kuortaneelta kotoisin oleva Mursula (Mursalå)-niminen talonpoika olisi ensimmäisenä latonut tervakset vaakasuoraan hautaan vanhanaikaisen pystyeli kimppehaudan sijasta.

Eric Juveliuksen väitöskirjan kuvitusta 1747.

Tervanpolton historiaa hyvin valottavaa kirjaa saa suoraan kustantajalta Somerolta hintaan 60 mk.

Matti Leikola

Metsätalouden koneistamiskehitys tallentuu Lusto Lusto on käynnistänyt yhdessä useiden metsäalan organisaatioiden kanssa koneellisen metsätalouden tallennushankkeen vuosiksi 2000-2004. Tallennushankkeen tavoit-

teena on kerätä kokoelmiin koneellisen metsätalouden historian keskeisimmät esineet sekä kuva-, painate- ja arkistomateriaali, jotka kertovat metsätalouden koneellisen kauden kehityskertomuksen tähän päivään asti. Myös muistitiedon keruu haastatteluin on olennainen osa hanketta. On tärkeää saada talteen niin koneellistamisen kuin koneiden kehittäjän, työnjohtajien, koneenkuljettajien ja koneyrittäjien muistot ja kokemukset.

Tallennushankkeeseen liittyy erillinen Luston laajennus- ja näyttelyhanke, joka mahdollistaa kerätyn koneellisen metsätalouden aineiston esittelemisen Luston perusnäyttelyssä.

Lusto selvittää parhaillaan, mitä koneelliseen metsätalouteen liittyvää aineistoa Suomessa on säilynyt. Kaikkea emme voi tallentaa, mutta tieto säilyneistä koneista, kuvista, filmeistä tai arkisto- ja painatemateriaalista on tärkeä. Lusto kiinnostavat ennen kaikkea puun korjuun ja lähikuljetuksen koneet ja laitteet, mutta myös metsänhoitoon, metsänparannukseen tai kaukokuljetukseen liittyvä aineisto.

Haluamme myös löytää hyviä haastateltavia, niin koneiden ja koneistamisen kehittäjiä kuin koneiden käyttäjiä ja koneyrittäjiä. Muistitiedon keruussa toimimme yhteistyössä Metsähistorian Seuran Metsäammatti-projektin kanssa.

Jos seuran jäsenillä on meille hyviä vinkkejä, pyydämme ottamaan yhteyttä!

Leena Paaskoski

Yhteystiedot:

* Pekka Lehonkoski
tutkija

lehonkoski@lusto.fi

p. (015) 3451019, 050 3753382

* Leena Paaskoski
amanuenssi

paaskoski@lusto.fi

p. (015) 3451017, 050 3669552

fax (015) 3451050

Lusto

58450 Punkaharju

Lusto museokentän kärkeä Lusto lienee metsäväelle käyntikohteena jo hyvin tuttu. Välillä onkin kiinnostavaa tarkastella sitä, millaisilla resursseilla Lusto pyöritetään ja miltä toiminta näyttää vertailussa muihin museoihin.

Lusto toimii ainoana valtakunnallisena metsäalan erikoismuseona. Vuotuisella noin 40 000 kävijämäärällä Lusto on erikoismuseoista viiden ja kaikista museoista kymmenen suurimman joukossa. Erikoismuseoiden kärjessä ovat mm. Postimuseo (195 000 kävijää) ja Taideteollisuusmuseo (87 000 kävijää). Pääkaupunkiseudun ulkopuolella Lusto korkeampiin kävijälukuihin kaikista museoista, linnoja lukuun ottamatta, yltävät vain Aboa Vetus (56 000 kävijää) ja Wäinö Aaltosen taidemuseo (49 000) Turussa, Arktikum Rovaniemellä (83 000) ja Siida Inarissa (48 000).

Kun kymmenen suurimman museon vuosibudjetti on keskimäärin 24 milj. markkaa, Lustossa toimitaan 5 milj. markan budjetilla. Budjetista noin 45% on Lustossa saatu avustuksena maa- ja metsätalousministeriöltä, mikä vastaa muiden erikoismuseoiden keskimääräistä valtionapua opetusministeriöltä.

Kaupunkien ja kuntien tuki valtakunnallisille erikoismuseoille vaihtelee välillä 0-49%. Muita kävijämäärältään suuria museoita rahoittavat miljoonilla markoilla niiden kotikaupungit tai muut julkiset tahot. Luston vuosittainen tuki Punkaharjun kunnalta on 400 000 mk, mikä on tietysti vertailussa suhteutettava asukasluukuun.

Luston omarahoitusosuus – pääsylippu-, opastus-, vuokra- ym. tulot – on 31%, kun se erikoismuseoilla keskimäärin on 21%. Loput budjetista saadaan avustuksina.

Kokonaiskustannukset/kävijä ovat Lustossa 124 mk, kun ne muissa valtakunnallisissa erikoismuseoissa vaihtelevat noin 130-1200 markkaan kävijää kohden.

Tilastojen valossa Lusto on siis tehokkaasti ja taloudellisesti toimiva ja kävijämäärältään monessa suhteessa jopa ylivoimainen erikoismuseo. Talouden ja kiireen kanssa painiskeltaessa on hyvä välillä näin asemoida itseänsä suhteessa muihin alan toimijoihin. Tärkeimmän asemoinnin tekevät kuitenkin Luston asiakkaat – nykyiset ja tulevat.

Tavoitteena on kehittää Lustoja edelleen valtakunnallisena metsämuseona, monipuolisena metsäkulttuurin keskuksena ja vetovoimaisena matkailukohteena. Nämä tavoitteet ovat monilta osin yhteneväiset ja tukevat toisiaan, mutta toiminnan suunnittelun ja organisoimisen kannalta on hyvä joskus pohtia niitä erikseenkin. Nykyisessä projektien ja sponsoroinnin maailmassa tavoitteenasettelu liittyy kiinteästi myös toiminnan rahoitukseen.

Kiinnostus metsään on yleisesti lisääntymässä – metsästä haetaan sekä tietoa että elämyksiä. Toisaalta suomalaistenkin metsäsuhde perustuu yhä useammin tiedotusvälineisiin ja muihin epäsuoriin kosketuksiin. Näin ollen Luston ja muiden

metsällistä tietoa antavien toimijoiden merkitys kasvaa koko ajan. Edellytykset kehittää Lustoja yhdessä koko metsäkentän ja muiden sidosryhmien kanssa näyttävätkin tätä taustaa vasten hyviltä.

Eeva Virekoski

Luston aukioloajat talvikaudella:
Ti-su klo 10-17, paitsi suljettuna 24.-25.12. sekä 15.1.-2.2. ja 13.4.

Tällä hetkellä meneillään:
Joulupuu -näyttely 14.1.2001 saakka
Perusnäyttely

Tulossa kevätkaudella:
Kynttilänpäivä – koko perheen talvitapahtuma 4.2.
Restaaraatio – Ilkka Halson valokuvia luontoinstallaatioista 4.2.-10.5.
Perusnäyttelyyn: Hiljaisuuden huone, Hannoverin EXPO2000 –maailmannäyttelyn Suomen paviljongin ydin

Kesäkaudella mm:
Puuvoima -näyttely 16.5.2000-14.4.2001
Erik Bruun ”Suomi-Finland” , julisteita ja grafiikkaa 16.5.-31.8.
Koskettava metsä, kosketeltavan taiteen näyttely 16.5.-31.8.
Luston Metsäkulttuuripäivät 29.6.-1.7.

Metsähistorian Seura

c/o Lusto
58450 Punkaharju
metsahistorian.seura@lusto.fi
www.lusto.fi/seura.htm

Puheenjohtaja
Matti Leikola
Jyrkinukuja 1 C
00370 Helsinki
p. 040 7345911

Varapuheenjohtaja
Markku Rauhalampi
Paalikuja 13
33400 Tampere
p. (03) 3460 123, 050 68 980
rauhalampi@koti.tpo.fi

Sihteeri-taloudenhoitaja
Leena Paaskoski
Lusto, 58450 Punkaharju
p. (015) 345 1017, 050 366 9552
paaskoski@lusto.fi

Hallitus

Matti Leikola pj
Esa Ihalainen
Arvi A. Koivisto
Esko Kolehmainen
Esko Pakkanen
Markku Rauhalampi
Hanna Snellman
varalla:
Eero Hertsi
Pekka Virtanen